

J. van den Nooit, *Blokken op de bres. Geschiedenis van planning en bouw van het nieuwe Academisch ziekenhuis Groningen (1967-1997)* (Groningen: AZG, 1999, 192 blz., ISBN 90 9012 467 5).

In 1797 werd in Groningen een 'Nosocomium Academicum' gesticht waar acht bedden plaats boden aan interessante ziektegevallen ten behoeve van het onderwijs aan Groningse medische studenten. Dit was de voorloper van het Academisch ziekenhuis Groningen (AZG), dat in 1971 zelfstandig werd. De geschiedenis van het jubilerende AZG is onlangs beschreven door R. van der Woude en W. van der Schuit in *Oude tradities, nieuwe ambities. 200 Jaar Academisch ziekenhuis Groningen* (Hilversum, 1998). Een aspect van deze geschiedenis kreeg daarin blijkbaar niet de aandacht die het volgens sommigen verdiende, getuige de uitgave van een aparte studie naar de dertigjarige verbouwingssperikelen van het AZG tussen 1967 en 1997.

Het ziekenhuis, dat begin twintigste eeuw in een bres in de oude stadsmuur gebouwd werd, barstte in de loop der jaren uit zijn voegen. Door stadsuitbreiding lag het ziekenhuis ook niet langer aan de rand van de stad maar was het door bebouwing omringd: de mogelijkheden tot uitbouw waren dus beperkt. Toch werd om verschillende redenen besloten niet naar een nieuwe locatie aan de rand van de stad te verhuizen. De uitbreiding moest op dezelfde plek uitgevoerd worden, terwijl het ziekenhuis gewoon open zou blijven. Deze beslissing had ingrijpende consequenties. Het bouwen zou gefaseerd moeten verlopen, waardoor het hele project tientallen jaren zou gaan duren. Er was dus een plan nodig dat over een langere periode zeggingskracht zou behouden, maar flexibel genoeg was om snel aan te kunnen passen aan eventuele nieuwe wensen. Was het ontwikkelen van zo'n plan al moeilijk genoeg, er was ook nog eens een aantal gesprekspartners met uiteenlopende belangen. Zo waren daar de gemeente, de rijksuniversiteit, het ministerie van onderwijs en wetenschappen en de architectenbureaus, die in overleg met het AZG allemaal hun eisen omtrent het nieuwe ziekenhuis op tafel legden. De auteur heeft gepoogd de discussies uit archiefmateriaal van deze gesprekspartners en interviews met een dertigtal betrokkenen te reconstrueren. De vraag die hij uiteindelijk wilde beantwoorden, was 'wat kwam waar en waarom kwam het daar'? 'Wat waar kwam' is mooi te volgen op de vele plattegronden van het ziekenhuisterrein die in dit boek zijn opgenomen. 'Waarom het daar kwam' is minder eenvoudig aan te geven. Naast praktische overwegingen (geld- en ruimtegebrek) speelde ook het idee dat een ziekenhuis zich niet van de maatschappij moest afsluiten maar zich open op moet stellen een grote rol. In het kader van grotere efficiëntie kwam er, naast de aparte paviljoens waarbinnen specialisaties zich terug hadden getrokken, een centraal medisch complex waar de onderzoeks- en behandelfaciliteiten werden geconcentreerd. Daarnaast werd het terrein door nieuwe toegangswegen ontsloten en de parkeerproblematiek aangepakt.

Als lezer is het soms moeilijk om niet het spoor bijster te raken in de vele master-, ontwikkelings-, bestemmings- en uitwerkingsplannen waarover gediscussieerd werd. In hoofdstuk 5 bereikte de verwarring voor deze lezer een hoogtepunt, maar dat bleek voor een groot deel veroorzaakt te worden door het feit dat acht pagina's dubbel gedrukt zijn en, wat erger is, er ook acht pagina's van het boek ontbreken. Het is wel erg slordig om een in eigen beheer uitgegeven boek zo de deur uit te laten gaan.

Blokken op de bres biedt voor de liefhebber ongetwijfeld een schat aan informatie over de bouwplannen voor het AZG. Ook biedt het zicht op een ingewikkeld besluitvormingsproces en het eindeloze overleg met talloze partners dat nodig is voordat een project als dit kan worden uitgevoerd. Zoals de auteur zelf ook concludeert, is de bouw van een groot ziekenhuiscomplex als het AZG nooit klaar en is het vrijwel permanent aan vernieuwing toe. Dit boek zal voor betrokkenen bij het AZG vooral fungeren als symbolische afsluiting van een periode van discussie.

M aartje Janse

J. Dekker, B. Levering, ed., *Het grote Dasberg-debat* (Amsterdam: Boom, 2000, 134 blz., f25,-, ISBN 90 5352 615 3).

Generaties PABO-studenten ontleenden er hun visie op de geschiedenis van het kind aan: Lea Dasbergs in 1975 verschenen *Grootbrengen door kleinhouden als historisch verschijnsel*. Het 'rode boekje', zoals het in de wandelgangen heette (en bepaald niet alleen vanwege de kleur van het kaft), sloeg ook bij ouders en andere praktijkopvoeders zozeer aan, dat het met zijn veertien herdrukken een van de zeldzame bestsellers uit de Nederlandstalige pedagogische historiografie werd. De kracht van het boek zat vooral in de combinatie van een gemakkelijk in het gehoor liggend geschiedverhaal en een aansprekende pedagogische boodschap. Tot circa 1750, aldus Dasberg in navolging van onder andere Ariès, was elk kind een 'volwassene in zakformaat'. Door de bemoeienis van pedagogen ontstond daarna gaandeweg een afgeschermd 'jeugdland'. Dit proces van infantilisering ('kleinhouden') leidde ertoe dat kinderen van de volwassen wereld gingen vervreemden, met als uiteindelijk gevolg dat jongeren in 1975 niet eens meer volwassen konden en wilden worden — een ongewenste ontwikkeling die gekeerd moest worden. Vijfjaar later liet Dasberg zien hoe dat kon. In *Pedagogie in de schaduw van het jaar 2000 of Hulde aan de hoop*, haar oratie als hoogleraar historische pedagogiek aan de Universiteit van Amsterdam, keerde ze zich tegen het doemdenken van haar tijd, waardoor jongeren verzonken in apathie dan wel vluchtten in drank, drugs of mystiek. Opvoeders moesten kinderen juist hoop bieden, hen voorhouden in de toekomst te geloven en er verantwoordelijkheid voor te nemen. Heldere normen en waarden waren daarbij onmisbaar. Een vergelijkbare boodschap droeg ze uit in haar studie over twee eeuwen jeugdliteratuur (*Het kinderboek als opvoeder*) die het jaar erop verscheen. Pedagogisch verantwoorde kinderliteratuur, zo stelde zij dwars tegen de modieuze trend van hyper-realistische probleembeoeken in, moet grensverleggend zijn, tegemoetkomen aan de behoefte van kinderen aan avontuur en fantasie, hun dagelijkse leefwereld juist overstijgen in plaats van die te kopiëren.

Zo werd de historica Lea Dasberg Nederlands bekendste pedagoog van de jaren tachtig. Aan dit fenomeen wijdde de Belgisch-Nederlandse Vereniging voor de geschiedenis van opvoeding en onderwijs (BNVGOO) een kwart eeuw na het verschijnen van het 'rode boekje' een studiedag: Het grote Dasbergdebat. Centraal stond de vraag naar de wetenschappelijke betekenis en receptie van haar publicaties, zowel destijds als in retrospectief. Dasberg zelf, die inmiddels al jaren in Israël woont en werkt, besloot de dag met een lezing over haar nieuwe boek in wording: een opvoedingsgeschiedenis aan de hand van joodse autobiografieën tussen circa 1750 en 1933. In *Het grote Dasberg-debat* zijn alle bijdragen aan de studiedag terug te vinden.

Hoewel Dasberg in zekere zin een thuiswedstrijd speelde — zij behoorde tot de oprichters van de BNVGOO — leest de bundel bepaald niet als een laudatio. Dat moet Dasberg nauwelijks verbaasd hebben; ook destijds leverden vakgenoten stevige kritiek op haar werk. Die richtte zich, getuige de bijdrage van de Belgische hoogleraar historische pedagogiek Mare Depaepe, in het bijzonder op het 'rode boekje'. Historici — als die zich al over het boek van hun voormalige collega uitlieten — en historisch pedagogen laakten zowel Dasbergs vereenvoudiging van de complexe historische werkelijkheid als het 'misbruiken' van de geschiedenis ten behoeve van haar pedagogische visie. Hoewel Depaepe de critici instemmend citeert, tilt hij het boek ook uit boven de waan van de dag. Het bijzondere ervan, aldus Depaepe terugkijkend, ligt in de betekenis voor de pedagogische historiografie. Dasberg verbond een cruciaal pedagogisch dilemma (simplificerend: 'grootbrengen' is niet mogelijk zonder 'kleinhouden' maar van te veel kleinhouden worden kinderen niet groot) aan het opvoedingsverleden en droeg er zo aan bij dat deze 'pedagogische paradox' in de opvoedingsgeschiedenis niet uit het zicht raakte.

Dasbergs beide andere spraakmakende publicaties viel een dergelijke herwaardering niet ten